

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแพลงก์ตอนสัตว์ในบริเวณป่าชายเลนเขายาegoสีเทา จังหวัดตรัง ในช่วงเวลา ระหว่างเดือนพฤษภาคม 2539 ถึง เดือนพฤษภาคม 2540 โดยการศึกษาในครั้งนี้เน้นศึกษากรุ่นและบุรีรัยอ่อน สรุปผลได้ดังนี้

1. แพลงก์ตอนสัตว์ทั่วไป

1.1 แพลงก์ตอนสัตว์ทั่วไปที่พบในป่าชายเลนเขายาegoสีเทา มีทั้งหมด 42 กลุ่ม จาก 15 ไฟลัม มีความหนาแน่นเฉลี่ยของแพลงก์ตอนสัตว์รวมอยู่ในช่วง $1.02 \times 10^{-3} - 3.85 \times 10^{-3}$ ตัวต่อน้ำ 100 ลูกน้ำศอก² เมตร³ ประกอบด้วยแพลงก์ตอนสัตว์ถาวร 21 กลุ่ม จาก 7 ไฟลัม มีความหนาแน่นรวมคิดเป็นร้อยละ 80 ของแพลงก์ตอนสัตว์ทั่วไป และแพลงก์ตอนสัตว์ชั่วคราว 21 กลุ่ม จาก 12 ไฟลัม มีความหนาแน่นรวมคิดเป็นร้อยละ 20 ของแพลงก์ตอนสัตว์ทั่วไป

1.2 แพลงก์ตอนสัตว์กลุ่ม copepod เป็นแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มเด่นพบในปริมาณมากที่สุด มีความหนาแน่นคิดเป็นร้อยละ 57.87-87.55 ของปริมาณแพลงก์ตอนสัตว์ทั่วไปทั้งหมดที่พบในแต่ละเดือน แพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มเด่นที่พบรองลงมาจากกลุ่ม copepod เรียงลำดับตามความหนาแน่นจากมากไปน้อย ได้แก่ ตัวอ่อนระยะ nauplius ของ crustacean, ตัวอ่อนหอยฝ่าเดียว, ตัวอ่อนหอยสองฝ่า, larvacean, foraminifera, หอยน้ำ, polychaete, ตัวอ่อนเพรียง และแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่ม sergestidae ความหนาแน่นที่พบมีค่าน้อยกว่ากลุ่ม copepod มาก โดยมีความหนาแน่นของแต่ละกลุ่มน้อยกว่าร้อยละ 20 ของความหนาแน่นแพลงก์ตอนสัตว์ทั่วไปในแต่ละเดือน แต่เป็นกลุ่มแพลงก์ตอนสัตว์ที่พบได้เสมอตลอดช่วงเวลาที่เก็บตัวอย่างและพบได้เกือบทุกสถานี สำหรับแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มอื่นๆ เป็นพวงซึ่งพบในปริมาณเล็กน้อย และพบได้เฉพาะบางช่วงเวลาและในบางสถานีเก็บตัวอย่างเท่านั้น

1.3 การกระจายปริมาณของแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่ม copepod มีแนวโน้มไปในลักษณะเดียวกันกับการกระจายของปริมาณแพลงก์ตอนสัตว์รวม เนื่องจากเป็นกลุ่มแพลงก์ตอนสัตว์ซึ่งมีปริมาณมากที่สุดในป่าชายเลนบริเวณนี้ พบรหานหนาแน่นมากที่สุดในเดือนมีนาคม 2540 ในขณะน้ำกำลังขึ้น มีความหนาแน่นเฉลี่ย 3.00×10^{-3} ตัวต่อน้ำ 100 ลูกน้ำศอก² เมตร³ และมีปริมาณน้อยที่สุดในเดือนพฤษภาคม 2539 จากการเก็บตัวอย่างในขณะน้ำกำลังขึ้น มีความหนาแน่นเฉลี่ย 0.73×10^{-3} ตัวต่อน้ำ 100 ลูกน้ำศอก² การกระจายตามสถานีมีแนวโน้มร่าในบริเวณป่าชายเลนตอนในเมืองหนาแน่นมากกว่าในป่าชายเลนตอนนอก ตัวการกระจายของแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มเด่นกลุ่มอื่น ได้แก่ ตัวอ่อนหอย, larvacean, foraminifera, หอยน้ำ, polychaete, ตัวอ่อนเพรียง และแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่ม sergestidae พบรหานหนาแน่นในบริเวณป่าชายเลนตอนนอกมากกว่าในบริเวณป่าชายเลนตอนใน

1.4 การศึกษาลักษณะประชากรของแพลงก์ตอนสัตว์ พบร้าในขณะน้ำกำลังขึ้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่อยู่บริเวณป่าชายเลนตอนนอก (สถานีที่ 1-2) ป่าชายเลนตอนกลาง (สถานีที่ 3-4) และป่าชายเลนตอนใน (สถานีที่ 5-6) โดยมี แพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มเด่นที่พบในแต่ละบริเวณ เป็นกลุ่มเดียวกันทั้งในขณะน้ำกำลังขึ้นและขณะน้ำขึ้นสูงสุด ได้แก่ แพลงก์ตอนสัตว์กลุ่ม copepod, ตัวอ่อนหอย, nauplius larva และ larvacean และพบแพลงก์ตอนสัตว์บางชนิดเป็น characteristic group สามารถใช้เป็นตัวแสดงลักษณะเฉพาะของประชากรแพลงก์ตอนสัตว์ในแต่ละบริเวณได้ เช่น rotifer เป็นแพลงก์ตอนสัตว์น้ำจืด-น้ำกร่อย พบนเป็น characteristic group ในกลุ่มนของแพลงก์ตอนสัตว์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแพลงก์ตอนสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณสถานีตอนในที่ไม่มีความเค็มต่ำ คือ มีความเค็มเฉลี่ย 20.7 ส่วนในพันส่วน ในขณะที่ foraminifera เป็น characteristic group ของประชากรแพลงก์ตอนสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณสถานีตอนนอกที่ไม่มีความเค็มสูง มีความเค็มเฉลี่ย 26.72 ส่วนในพันส่วน) ส่วนในขณะน้ำขึ้นสูงสุดประชากรแพลงก์ตอนสัตว์จะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ไม่เห็นความแตกต่างระหว่างสถานีและระหว่างเดือนที่เก็บตัวอย่าง เมื่อมากจากอิทธิพลของน้ำทะเลสามารถให้ผลเข้าไปถึงสถานีที่อยู่ห่างไกลให้เกิดการผสมพันธุ์ของมวลน้ำ โดยสังเกตได้จากความเค็มเฉลี่ยของน้ำในบริเวณที่พบประชากรแพลงก์ตอนสัตว์แต่ละกลุ่ม ในขณะน้ำขึ้นสูงสุดมีค่าใกล้เคียงกัน

2. แพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มกุ้งวัยอ่อน

2.1 กุ้งวัยอ่อนที่พบในบริเวณป่าชายเลนอำเภอสีแกะ มีทั้งหมด 16 ชนิด จาก 5 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัว *Penaeidae* 2 ชนิด ประกอบด้วย *Portholeus* 1 ชนิด และ *Sicyonia* 1 ชนิด, ครอบครัว *Palaemonidae* ประกอบด้วยกุ้งวัยอ่อน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกุ้งวัยอ่อนในระดับ zoea พบน 3 ชนิด กลุ่มที่ 2 เป็นกุ้งวัยอ่อนในระดับ last zoea stage พบน 5 ชนิด, ครอบครัว *Alpheidae* พบน 1 ชนิด, ครอบครัว *Hippolytidae* พบนกุ้งวัยอ่อน 4 ชนิด และ ครอบครัว *Processidae* พบนเพียงชนิดเดียว

2.2 ครอบครัวที่พบมีความหนาแน่นมากที่สุด คือ *Alpheidae* ซึ่งเป็นครอบครัวของพวงกุ้งติดขัน (ร้อยละ 36.13) รองลงมาคือครอบครัว *Hippolytidae* (ร้อยละ 34.04) ครอบครัว *Palaemonidae* (ร้อยละ 29.02) ครอบครัว *Penaeidae* ซึ่งเป็นครอบครัวของพวงกุ้งทะเล (ร้อยละ 0.82) และ ครอบครัว *Processidae* พบน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.18)

2.3 ความหนาแน่นเฉลี่ยของกุ้งวัยอ่อนรวมในแต่ละเดือนอยู่ในช่วง 42-2,401 ตัวต่อ น้ำ 100 ลูกบาศก์เมตร ความหนาแน่นสูงที่สุดพบในเดือนธันวาคม 2539 ขณะน้ำขึ้นสูงสุด และความหนาแน่นต่ำสุดพบในเดือนมิถุนายน 2539 ขณะน้ำขึ้นสูงสุดเช่นเดียวกัน การกระจายความหนาแน่น ตามสถานีของกุ้งวัยอ่อนรวมไม่มีรูปแบบชัดเจน แต่พบว่าลักษณะประชากรกุ้งวัยอ่อนมีการจัดกลุ่ม โดยมีความเค็มเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการแบ่งกลุ่มกุ้งวัยอ่อนที่พบในขณะน้ำกำลังขึ้น โดยจะพบว่า *Alpheidae* sp. 1 ซึ่งเป็นกุ้งชนิดเด่นจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นกุ้งที่อาศัยอยู่ในป่าชายเลนตลอดช่วงชีวิตและมีการกระจายทั่วไปคลองต่อคลองทั้งในขณะน้ำกำลังขึ้นและขณะน้ำขึ้นสูงสุด ที่อยู่ในบริเวณที่น้ำเค็มต่ำ (ความเค็มเฉลี่ยในบริเวณน้ำเค็มต่ำ)

4. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่ทำการศึกษาและพบว่าเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อความหนาแน่นและการกระจายของแพลงก์ตอนสัตว์ในป่าชายเลนบริเวณนี้ ได้แก่ ความเต็ม และปริมาณอาหาร (แพลงก์ตอนพิช) โดยมีปัจจัยรองที่ความสัมพันธ์ไม่เด่นชัด ได้แก่ อุณหภูมิ ความลึก และปริมาณออกซิเจนจะถูกน้ำ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้แต่น่าจะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลร่วมกับปัจจัยหลักที่กล่าวมา ได้แก่ กระแสน้ำขึ้น-น้ำลง ลักษณะพื้นที่ของน้ำ และ ความสัมพันธ์ระหว่างแพลงก์ตอนสัตว์ตัวอ่อนในแบบของการเป็นผู้จัดและเหยื่อ เช่น หนนอนธนูซึ่งเป็นผู้จัดโดยมี copepod เป็นเหยื่อ

5. แพลงก์ตอนสัตว์ที่พบในป่าชายเลนยังคงสืบสาน การศึกษาในครั้งนี้ พบว่า มีบทบาทในระบบนิเวศป่าชายเลนอย่างประการ ได้แก่ การเป็นแหล่งอาหารสำหรับสัตว์น้ำชนิดอื่น ซึ่งถือเป็นบทบาทหลัก กลุ่มที่สำคัญที่สุด คือ แพลงก์ตอนสัตว์กลุ่ม copepod และมีบทบาทเกี่ยวกับการ recruitment ของสัตวน้ำทั้งสัตว์ผิวน้ำและสัตว์หนันดิน เช่น polychaete larvae, ตัวอ่อนหอย และ crustacean larvae ชนิดต่างๆ โดยเฉพาะ Lucifer larvae, หุ้งวัยอ่อนครอบครัว Alpheidae และ ปูรับอ่อนครอบครัว Grapsidae และ ครอบครัว Ocypodidae นอกจากนี้ยังพบว่าแพลงก์ตอนสัตว์ที่พบจากการศึกษาในครั้งนี้ยังมีบทบาทต่อระบบนิเวศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนตัวอ่อน เช่น ตัวอ่อนเพรียง

6. นอกจากผลการศึกษาแพลงก์ตอนสัตว์ในบริเวณป่าชายเลนยังคงสืบสาน จังหวัดตรัง จะแสดงให้เห็นว่าแพลงก์ตอนสัตว์ที่นำไปพบร่วมทั้งกรุ่นและปูรับอ่อนในบริเวณนี้จะมีความหลากหลายของชนิดและปริมาณต่อน้ำหนักสูงเมื่อเทียบกับการศึกษาในบริเวณอื่นๆ แล้ว ผลการศึกษากั้งหมดที่กล่าวมายังแสดงให้เห็นว่าป่าชายเลนยังคงสืบสาน จังหวัดตรัง เป็นบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติอย่างมากบริเวณนี้ เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร มีบทบาทในการถ่ายทอดพัฒนาจนถึงรูปแบบ และมีความหลากหลายของถิ่นที่อยู่ (microhabitat) ประกอบกับป่าชายเลนในบริเวณนี้เป็นที่ตั้งของชุมชนขนาดเล็กผลกระทบจากการปล่อยของเสียหรือน้ำทึบจากชุมชนจึงยังเกิดขึ้นอยู่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมในบริเวณนี้จึงยังไม่ได้รับผลกระทบมากนัก ทำให้ป่าชายเลนบริเวณนี้มีความเหมาะสมสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของสัตวน้ำนานาชนิด จึงสมควรให้มีจัดการการใช้ประโยชน์ และมีการอนุรักษ์ไว้เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตวน้ำและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่ามีแพลงก์ตอนสัตว์หลายกลุ่มที่มีบทบาทเกี่ยวกับการ recruitment ของสัตว์น้ำ การศึกษาของชีวิตและความผันแปรปริมาณในรอบปีของแพลงก์ตอนสัตว์เหล่านี้จะอิทธิพลไปในแต่ละกลุ่ม จะทำให้ได้ข้อมูลซึ่งนักศึกษาสามารถนำไปประเมินความอุดมสมบูรณ์ในแม่น้ำเป็นอาหารของสัตว์น้ำชนิดอื่นแล้วยังสามารถใช้ในการประเมิน *biomarker* ของสัตว์น้ำในบริเวณนี้ได้ด้วย แต่ควรจะเพิ่มความถี่ในการเก็บตัวอย่างให้มากขึ้น เพื่อจะได้ครอบคลุมการผันแปรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และควรเพิ่มจุดเก็บตัวอย่างออกไปทั้งทางด้านป่าก่อทอง และด้านต้นน้ำ นอกจากจะทำให้ทราบอิทธิพลของปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อชนิด ปริมาณและการกระจายได้ชัดเจนแล้ว ยังเป็นการศึกษาถึงแหล่งอาศัยที่แท้จริงของแพลงก์ตอนสัตว์ ซึ่งแพลงก์ตอนสัตว์เหล่านี้บางชนิด อาจจะเป็นแพลงก์ตอนสัตว์ประจำถิ่น มีแหล่งอาศัยอยู่เฉพาะในบริเวณน้ำเดียว หรือ น้ำจืดเท่านั้น นอกจากนี้การศึกษาชนิดและปริมาณกุ้งและปูวัยอ่อน ควรมีการเก็บตัวอย่างทั้งในขณะน้ำขึ้นและขณะน้ำลง รวมทั้งเก็บตัวอย่างในเวลากลางคืนด้วย เนื่องจากแพลงก์ตอนสัตว์เหล่านี้ มีการอพยพขึ้นลงในรอบวัน และปัจจัยทางด้านกระบวนการ พบว่ามีอิทธิพลต่อปริมาณและการอพยพเน้าและออกจากป่าชายเลน

2. ควรมีการศึกษาถึงอิทธิพลของพื้นที่ห้องน้ำที่มีผลต่อปริมาณและการกระจายของแพลงก์ตอนสัตว์บางชนิด เช่น ตัวอ่อนหอยฝ่าเดียว จากการศึกษาในครั้งนี้พบแพลงก์ตอนสัตว์หลายชนิดที่เป็นตัวอ่อนของสัตว์หน้าติน (*Benthos*) แพลงก์ตอนสัตว์เหล่านี้เมื่อเจริญเติบโตไปจนถึงระยะที่น้ำจะเปลี่ยนการสร้างชีวิตร่วมกับพฤติกรรมการกินอาหารและเริ่มหาพื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อลงเกะและเจริญเติบโตต่อไป ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกพื้นที่เพื่อลงเกะที่สำคัญปัจจุบันนี้ คือ ลักษณะของพื้นท้องน้ำ หรือ *sediment* รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร หรือ *organic matter* ที่อยู่ในดิน

3. เนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่องของเอกสารที่ใช้ในการจำแนกกุ้งและปูวัยอ่อนในประเทศไทยยังไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้จำแนกกุ้งและปูวัยอ่อนลงไปถึงระดับสกุลหรือชนิดได้ ทำให้การศึกษาทางด้านอนุกรมวิธานของแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มนี้ ได้น้อยกว่าที่ไม่สมบูรณ์ชัดเจนในการที่นำไปอธิบาย วงจรชีวิต (*life cycle*) ที่มีความสัมพันธ์กับกุ้งหรือปูวัยอ่อนที่เป็นตัวเต็มวัย (*adult*) ได้ ตั้งแต่การที่จะศึกษารูปแบบวิธานของแพลงก์ตอนสัตว์กลุ่มนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ได้นั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงการพัฒนาเจริญเติบโตของกุ้งและปูวัยอ่อนชนิดต่างๆ ในห้องปฏิบัติการ โดยการนำตัวเมียที่มีไข่ หรือนำตัวอ่อนที่เก็บจากธรรมชาติมาทำการเพาะเจี้ยง จนกว่าทั้งเจริญเติบโตถึงระยะวัยรุ่น (*juvenile*) หรือตัวเต็มวัย เพื่อจะได้นำลักษณะที่พบในแต่ละชนิดและในแต่ละระยะไปเปรียบเทียบกับกุ้งและปูวัยอ่อนที่เก็บมาจากธรรมชาติได้